

Pedagogiikka kaiken ikäisten lasten ryhmissä

Ryhmärakenteiden kehittäminen
Hämeenlinnan kaupungin
varhaiskasvatuksessa

Ikäkausiryhmistä kaiken ikäisten lasten ryhmiin – miksi?

- Toimintaympäristön muutos: Staattisuuden sijaan uusia hakijoita tulee pitkin vuotta ja nämä lapset ovat yleensä alle kolmivuotiaita. Ryhmien jatkuva muutos, kun pienten ryhmistä siirretään pitkin vuotta vanhimpia lapsia seuraavaan ryhmään, että saadaan tilaa pienille lapsille
- Jatkuva liike estää pysyvyyttä, aiheuttaa koettua levottomuutta ja toiminnan pirstaleisuutta ja estää pitkäkestoisten ihmissuhteiden rakentumista. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) velvoittaa turvaamaan mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä, ja tähän emme jatkuvia muutoksia tukevalla rakenteella pysty.
- Perheiden tukeminen, pitkäkestoiset asiakassuhteet
- Siirtymien minimoiminen
- Oppimisen ja pedagogiikan kysymykset, miten pieni lapsi oppii parhaiten? Miten tuetaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, ehkäistään kiusaamista ja tuetaan sosiaalisten taitojen kehittymistä?

Kaiken ikäisten lasten ryhmien pedagogiset aspektit ja edut lapsen kannalta

- Lapsi saa kasvaa samassa yhteisössä, sosiaaliset verkostot (lapset, aikuiset). Vasun ja lain määrittämä ihmissuhteiden pysyvyys toteutuu paremmin.
- Kaiken ikäisten lasten ryhmät ohjaavat ikäkausiajattelun sijaan siihen, että pedagogiikan rakentamisessa lähdetään aidosti liikkeelle lasten tarpeista ja mielenkiinnon kohteista. Lapset kohdataan yksilöinä, ei ikänsä edustajina.
- Toiminta tukee uutta vasua ja tämän hetkistä oppimiskäsitystä siitä, miten lapsi oppii, mallioppimista, vertaisoppimista ja lähikehityksen vyöhykkeen ajatusta. Lapsille pystytään takaamaan yhä paremmin yksilöllinen oppimispolku ja lapsi saa oppia omaan tahtiinsa.
- Luontainen yhteisössä eläminen, kaiken ikäisten tukeminen ja auttaminen. Empatian ja ymmärryksen vahvistaminen.
- Pienemmissä ryhmissä toimimisen tukeminen
- PPH varahoito: kaikki PPH varahoitolapset saavat olla samassa ryhmässä

Lapsen tuntemus ja pitkä asiakassuhde

- Tuen tarpeiden huomaaminen, niihin tarttuminen ja lapsen tuen toteutuminen paremmin, kun matka lapsen kanssa on pidempi.
- Siirtymävaiheet kriittisiä: mitä tietoa jää siirtymättä jatkuvissa siirtymissä? Siirtymissä tulee aina kolaus vuorovaikutussuhteeseen ja turvallisuudentunteeseen.
- Pitkät asiakassuhteet vahvuutena ja mahdollisuutena, suhde syvenee ja muodostaa jatkumon.
- Huoltajan perspektiivi: Pidempi kasvatuskumppanuus, kaikki lapset saavat olla samassa ryhmässä.

Yhteisöllisyys

- Kaiken ikäisten lasten lapsiryhmien pysyvyydellä on suuri merkitys yhteisöllisyyden rakentumisen näkökulmasta. Pysyvyys mahdollistaa vahvan yhteisöllisyyden muodostumisen, kun lapset saavat rauhassa kasvaa ryhmän jäsenenä mahdollisimman pitkään. Vahva yhteisöllisyys tukee myös jokaisen yhteisön jäsenen osallisuuden kokemusta.
- Lapsen hyvinvoinnin keskeisinä tekijöinä on pysyvyys läheisissä ihmissuhteissa ja yhteisöissä. Tutkimusten mukaan lasten hyvinvointi on sidoksissa lasten kokemuksiin läheisten ihmissuhteiden turvallisuudesta, tuttuudesta ja luottamuksellisuudesta. Rakennemuutoksella pyrimme turvaamaan ihmissuhteiden pysyvyyttä. (Fattore, Mason ja Watson 2009; Petrelius 2020.) Turvallinen ja pysyvä yhteisö vahvistaa myös lapsen kykyä oppia empatiaa ja muita sosioemotionaalisia taitoja (Hytönen 1985).
- Jokaiselle lapselle tulisi antaa kokemus siitä, että lapsi saa itse vaikuttaa yhteisöönsä ja saa tunteen siihen kuulumisesta. (Marjanen ym. 2013). Yhteisön muodostuminen vie aikaa, joten rakenneuudistus pyrkii antamaan aikaa aidon ja syvän yhteisöllisyyden ja osallisuuden rakentamiselle.
- Kaikenikäisten lasten yhteistä ryhmää verrataan pieneen kylään, yhteisöön, johon lapsi saa kuulua lapsuutensa tärkeät elinvuodet. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010.) Tässä yhteisössä lapsi saa kiinnittyä yhteisön jäseniin rauhassa kasvaen, eläen ja oppien. Kaikenikäisten lasten ryhmässä tunnustetaan myös sisarusuhteen merkitys varhais-lapsuudessa. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsella on luonnollinen tarve kiintyä ja ylläpitää turvalliseksi kokemiaan ihmissuhteita. Sisaruksia yhdistävä sisarusuhde on todennäköisimmin pisin ihmissuhde, joka vaikuttaa sisaruksiin koko elämän ajan. (Parker & Stimpson 2004.)

Yhteisöllisyys tukitoimena

- Hämeenlinnassa tehdyssä lapsiperhepalveluiden tarkastelussa tärkeäksi tekijäksi varhaisen tuen vahvistamisessa nousivat perheiden tuntemus ja pitkäkestoiset asiakassuhteet varhaiskasvatuksessa. Kaiken ikäisten lasten ryhmissä henkilöstöllä on mahdollisuus pysyä pitkään samana, ja näin ollen perheiden tunteminen ja yhteistyö huoltajien kanssa on syvempää ja pitkäkestoisempaa. Pidempiaikaisilla asiakassuhteilla voidaan turvata paremmin varhainen puuttuminen ja tuki. (Nordic Healthcare Group, Hämeenlinna 2019)
- Kaiken ikäisten lasten lapsiryhmillä haluamme tukea pysyvämpiä suhteita lasten välillä, lasten ja kasvattajien välillä sekä kasvattajien ja perheiden välillä. Tällä rakenteella pyrimme rakentamaan lapsille ja heidän perheilleen pitkäkestoisia asiakassuhteita, jotta tukea voidaan tarjota yhä aiemmin, pitkäkestoisemmin ja laajemmin (vrt. IceHearts- toimintamalli). Emme halua, että rakenteellisilla ratkaisuilla olemme tukemassa sitä, että lapsi ja hänen perheensä tutustuu parin vuoden välein uuteen henkilöstöön.

Oppiminen

- Lähikehityksen vyöhykkeen teorian mukaan oppiminen on tehokkainta ja monipuolisinta silloin, kun lasten osaamistaidoissa on eroja. Kun ryhmässä on taidoiltaan ja iältään erilaisia lapsia, he ryhmänä pystyvät hyödyntämään jokaisen osaamista ja oppimaan ryhmässä enemmän, kuin mihin lapset yksinään tai samanikäisten ja -taitoisten lasten kanssa pystyisivät. (Vygotsky 1985; Tynjälä 1999; Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001).
- Pienryhmien muodostaminen lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan mahdollistaa syvää ja monipuolista oppimista. Kun toiminta lähtee aidosti lasten kiinnostuksen kohteista käsin, heillä on aito motivaatio ja tarve oppia. Eri-ikäisten lasten ryhmissä myös herkkyyksikaudet voidaan ottaa paremmin huomioon ja lapsi saa oppia omaan tahtiinsa. (Järvinen & Mikkola 2015.)
- Kaiken ikäisten lasten ryhmissä korostuu yhteisöllinen oppiminen, sillä yhdessä toimiessaan lapset oppivat toisiltaan monenlaisia asioita. 1-5-vuotiaiden lasten ryhmä tarjoaa lapsille monipuolisen oppimisympäristön, jossa lapset oppivat vuorovaikuttamaan sekä itseään nuorempien, samanikäisten että itseään vanhempien lasten kanssa. (Hytönen 1985.)
- Vanhempien lasten kyky ohjata nuorempaa on merkittävä tekijä eri-ikäisten lasten leikissä. (Kronqvist 2006.) Vanhemmat lapset oppivat toiminnasta nuorempien lasten kanssa, koska heillä on mahdollisuus harjoitella leikin edellyttämiä taitoja, kuten keskustelua, neuvottelua ja yhteisen ymmärryksen luomista (Howe, Petrakos, Rinaldi, LeFebvre 2005, Kronqvistin 2006 mukaan). Esimerkiksi isompien lasten mukanaolo leikissä lisää elämyksiä pienen lapsen leikkiin, vaikei pienempi lapsi kokonaan ymmärtäisikään leikin kulkua. (Kronqvist 2006; Helenius & Lummelahti 2013.)

Oppiminen, jatkuu

- Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta on suotuisaa, että lapsella on mahdollisuus toimia sekä symmetrisissä että epäsymmetrisissä suhteissa eli sekä samanvertaisen että osaavamman lapsen kanssa. (Kronqvist 2006.) Kaikenikäisistä lapsista koostuvien ryhmien on huomattu vähentävän kiusaamista, aggressiivisuutta sekä muita sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä haasteita. (Johnson ym. 2000; Laine & Neitola 2002; Asher & Williams 1993.)
- Eri-ikäisten lasten leikeissä voidaan havaita enemmän joustavuutta ja vaihtelua. Monipuolinen ja vaihteleva leikki, johon lapset ja kasvattajat yhdessä sitoutuvat, on oivallinen maaperä oppia tunne- ja vuorovaikutustaitoja. (Poikkeus 2011.)
- Kun eri-ikäiset ja taidoiltaan erilaiset lapset leikkivät yhdessä, he oppivat ymmärtämään toisiaan ja luomaan yhteistä ymmärrystä. Yhteisessä leikissä lapset kohtaavat toisiaan ja oppivat empatiaa.

Osallisuus

- Tutkimusten mukaan lapsen ikä ohjaa monella tapaa sitä, miten kasvattajat suhtautuvat lapsiin. Ikäspesifi toiminta näkyi muun muassa siten, että ikää ja siihen kytkeytyviä taitoja käytettiin oikeuttamaan tilaan ja tilan käyttöön liittyviä käytäntöjä. Tiukasti ikänumeroihin sidotut odotukset kaventavat lasten toimintamahdollisuuksia, sillä kaikkien lasten kehitys ei etene käsi kädessä kronologisen iän kanssa. Ikäkategorioiden istumattomuus saattaa leimata lasta esimerkiksi hitaaksi, oppimisvaikeuksista kärsiväksi tai kaikki-tietäväksi. (Rutanen 2012; Siippainen 2017.)
- Kaiken ikäisten lasten ryhmissä kasvattajien huomio kiinnittyy paremmin lapsen iän sijaan yksilöllisesti lapseen. Tällöin kasvattajan huomio ei kohdistu määrittelemään lasta "isoksi" tai "pieneksi" ja kohdistamaan lapseen ikään liittyviä odotuksia. Kasvattajien puheen ja toiminnan kautta pienuuteen liitetään usein negatiivinen konnotaatio, joka tekee ikäjaottelusta ongelmallisen ja epätasa-arvoisen. Ikäjaottelu on yksi esimerkki siitä, kuinka pienten ja arkisten asioiden kautta tuotetaan lasten keskinäistä eriarvoisuutta. (Kallio 2005; Rutanen 2012; Siippainen 2017.) Kun lapsi kohdataan yksilöllisesti omana itsenään, tuetaan jokaisen lapsen toimijuuden vahvistumista ja osallisuuden kokemuksen syntymistä.
- Ihmissuhteiden pysyvyys tukee lasten osallisuutta ryhmässä. Kun kasvattajilla on mahdollisuus tutustua lapsiin rauhassa pidempään ja lapset saavat kokea olevansa yhteisön jäseniä, lasten toimijuus ja osallisuus ryhmässä vahvistuvat.
- Siirtymät ryhmästä toiseen aiheuttavat aina lapselle särön osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen kokemuksiin. Siirtymissä lapsen kokemusmaailma ja osallisuuden kokemus jäävät siirtymättä. Kun lapsi saa viettää samassa ryhmässä pidemmän ajan, mahdollistaa se jokaisen lapsen osallisuuden kokemuksen vahvistumisen.

Kehittävä palaute

Hämeenlinnan varhaiskasvatus on mukana Reunamo Education Researchin Kehittävä palaute tutkimuksessa, jossa kerätään jatkuvasti aineistoa päiväkotiarjesta, kohtaamisesta, lasten toiminnasta ja kasvattajien toiminnasta – eli toiminnan laadusta. 9/2020 käydyssä tulosluvussa käsitelimme tutkija Jyrki Reunamon johdolla tutkimustuloksia valtakunnallisesta aineistosta niin, että vertailimme aineistosta ikäkausiryhmien ja 1-5-v ryhmien pedagogiikkaa toisiinsa.

- Lasten turvallisuudentunne lisääntyy, kun lapsi on pidempään tuttujen aikuisten kanssa sekä kasvattajan ja lapsen vuorovaikutussuhteet kehittyvät laadukkaimmaksi ja vuorovaikutteisemmiksi vuosien myötä kaiken ikäisten lasten ryhmissä. Kun tarkasteltiin 4-5-vuotiaita ikäkausiryhmissä ja kaiken ikäisten lasten ryhmissä, huomattiin, että 1-5-v ryhmissä lasten ja kasvattajien lähivuorovaikutus on laadukkaampaa kuin ikäkausiryhmissä
- Alle kolmevuotiaiden osalla kaiken ikäisten lasten ryhmissä toimiminen on usealla mittarilla tarkasteltuna laadukkaampaa kuin pienten ryhmässä toimiminen → leikin määrä lisääntyy, lapsen toimintaan sitoutuneisuus lisääntyy ja sitä kautta oppimispotentiaali kasvaa, toimintaan osallistuminen lisääntyy, roolileikkien ja sääntöleikkien määrä on suurempaa, perustoimintatilanteisiin kuluu vähemmän aikaa, ryhmään kiinnittyminen lisääntyy
- 4-5-vuotiailla ulkotoimintaa on enemmän kaiken ikäisten lasten ryhmissä kuin ikäkausiryhmissä, mutta huomiota tulee kiinnittää leikkien tukemiseen ja leikkien rikastamiseen 4-5-v lasten kohdalla
- Lyhytaikaisuus tutkimuksen mukaan lisää kaaosta, kestävämmät ryhmärakenteet taas ovat yhteydessä mm. selkeämpiin, rikkaampiin oppimisympäristöihin
- Laajemman skaalan ryhmärakenteet lisäävät tutkivaa oppimista, leikkiä ja leikillistä toimintaa myös isompien lasten kanssa suorittamisen ja akateemisen toiminnan sijaan (=vasunmukainen toiminta), mutta riskinä nostetaan, että ellei toimintaa kehitetä tietoisesti, on riskinä vasunmukaisen toiminnan sijaan kotikutoisuus

Lopuksi

- Muutokset vievät aina aikaa ja niiden vaikutusten liian nopea arviointi voi tuottaa vääriä tulkintoja muutoksen tuloksista. Arvioimme säännöllisesti, miten ryhmärakennemuutos etenee ja teemme ahkerasti töitä onnistuneen muutoksen saavuttamiseksi.
- Tällä hetkellä on esimerkiksi pilottikokeilussa useassa kaupungissa ja kunnassa kaksivuotinen esiopetus. Jos tämä muutos toteutetaan lähitulevaisuudessa koko valtakunnan tasolla, niin uudenlainen ryhmärakenteemme helpottaa ottamaan tämän muutoksen vastaan.
- Syntyvyyden lasku näkyy merkittävässä määrin myös Hämeenlinnassa. Emme tiedä, minkä ikäisiä lapsia meillä tulee olemaan varhaiskasvatuksessa. Uudella ryhmärakenteella olemme Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa valmiita vastaan ottamaan tulevaisuuden luottavaisin ja turvallisin mielin.
- Tällä hetkellä oman mausteensa ja haasteensa ryhmien kokoonpanoihin tuo yhteiskunnallinen tilanne ja koronan vaikutukset.
- 1-5-vuotiaiden ryhmärakennemalli tukee lapsen laadukasta varhaiskasvatusta, perusteina ihmissuhteiden pysyvyys, vertaisoppiminen, yhteisöllisyys sekä lapsen tarpeista ja aloitteista lähtevä suunnittelu, joka lähtee aidosti kulloisenkin ryhmän moninaisista tarpeista, ei ikäkausijattelusta
- Valittu ryhmärakenne on lain hengen mukainen, ja pyrkimyksenä on aiempaa laadukkaampi toiminta: valittua ryhmärakennetta tukevat useat tutkimustulokset ja tieteelliset kannanotot, se on osa toiminnan ja varhaiskasvatustalouden kehittämistä ja pyrkii mitä parhaalla tavalla vastaamaan laadukkaaseen, lapsen edun huomioivaan varhaiskasvatukseen pedagogiikkaan.